

ANGOL VAGY MAGYAR (ANGYAR, MAGYANGOL)?

LÉNÁRT LEVENTE

Miskolci Egyetem, Angol Nyelv- és Irodalomtudományi Tanszék

3515 Miskolc, Egyetemváros

l1enart@t-online.hu

Kivonat: Az Európai Unió csatlakozás és a globalizáció miatt anyanyelvünk számos kihívásnak van kitéve. Az alábbi dolgozat az angol nyelvnek a magyar nyelvre gyakorolt hatásaival foglalkozik. Elsősorban a magyar nyelv szempontjából vizsgálja a két nyelv kölcsönhatásából adódó olyan, a magyarban nemkívánatos fordulatok és szerkezetek megjelenését, amelyek az idegen nyelv hatását tükrözik. A dolgozat egyik megállapítása, hogy a jelenség kialakulásával a nyelvrontó folyamat általában nem áll meg, mert a divat, illetve a pongyola nyelvhasználat hatására az idegen hangzású elemek rögzülnek. A nemkívánatos jelenségek ellen, amennyire lehet, védekezni kell. Nem szabad elfelejtenünk, hogy hatékonyan védekezni akkor tudunk, ha világosan megnevezzük, és nyelvhasználatunkban tudatosan elkerüljük az egyértelműen az angol nyelv hatására kialakult, a magyartól idegen nyelvi fordulatokat. A dolgozat nem az angol nyelv elleni kampány kíván lenni, hanem az értelmes és érthető magyar nyelvű beszéd és írás megtartása érdekében emel szót.

Kulcsszavak: szakszókincs-készlet, a köznyelv szavai, a fordító igénytelensége, analógia, szintaktikai funkció, performatív igék, névelők, vonatkozó névmások

Bevezetés: A nyelvhasználatban a mai napig nyomon követhető idegen hatások

Történelmük során a különböző kultúrák és nyelvek, helyesebben az azokat létrehozó, megőrző és használó emberek, állandó kölcsönhatásban állnak egymással. Ha a magyar nép történelmének utóbbi mintegy ezer évét vesszük alapul, számos, a közösség életét jelentősen befolyásoló olyan momentumot találhatunk, amelyek vagy a kultúrában, vagy a nyelvhasználatban a mai napig nyomon követhetők. A teljesség igénye nélkül utalhatunk itt a földműveléssel kapcsolatos szláv jövevényszavakra (*mezsgye, borona, munka*), az európai kultúra elfogadását, a kereszténység felvételét tükröző latin eredetű szavakra (*templom, apát, mise*), vagy a török hódoltság idején, elsősorban az idegen közigazgatással, vallással és a hadviseléssel kapcsolatos kifejezésekre (*bég, pasa, mecset, minaret, jatagán, janicsár*).

A XVII. század végétől Magyarország a török uralom alól való felszabadulást követően a Habsburg Birodalom gyarmatává vált, és ez a német nyelv erőszakolt terjesztését is jelentette. Az eredmény a nyelvújítás, a „nyelvében él a nemzet” gondolat megerősödése, és a világ nagy nyelveivel bátran összehasonlítható minőségű és fajsúlyú magyar nyelvű irodalom kialakulása lett. A közös német – magyar, de német dominanciájú együttlét azonban nem múlt el nyomtalanul. Itt már nemcsak jövevényszavakról beszélhetünk, hanem a nyelv alapvető struktúráit befolyásoló germanizmusokról is, amelyek elsősorban a közigazgatásban kialakult írásbeliség, és a hivatali ún. bikkfanyelv *terjedése hatásának is betudható*. – Ez az utóbbi kifejezés hűen tükrözi, miről is van szó.

A szovjet bolsevik uralom ötven éve nyelvi szempontból nem sok újat hozott – elvégre a német is, az orosz is indoeurópai nyelv – talán csak pár jövevényszót, melyek jelentése mára többnyire pejoratív értelmet nyert (*tovaris, málenkij robot, szocializmus, konyec*). Aztán jött a szabadság, a rendszerváltás, és Európa – ha vonakodva is – résznyire csak kitarta előttünk kapuit. Nyelvi szempontból, az Európai Unió egyik középhatalma számára, ez a lehetőség hatalmas fellendülést, kiteljesedést kellene, hogy eredményezzen,

hiszen a magyar nyelv az unió hivatalos nyelvei sorába emeltetett. Helyette mit tapasztalhat a magyar városok utcáin járókelő? Jó esetben kétnyelvű, de inkább angol nyelven írt feliratokat. Ha az emberek – különösen a fiatalok – beszédét figyeljük, még elkeserítőbb a helyzet. Itt aztán nem egy-két jövevényszóról van szó, hanem a globalizáció jegyében végbemenő totális, a nyelv minden rétegét érintő átstrukturálódásról. A továbbiakban ezt az állítást igyekszem számos példa bemutatásával alátámasztani.

1. Ami elkerülhetetlen: a tudomány szavai

A tudomány nyelve bizonyos mértékig mindig is független volt az egyes konkrét nyelvektől, hiszen az objektivitás és az absztrakt gondolkodás egysége érdekében a tudósok – lakóhelyüktől függetlenül egy tágabb, kozmopolita közösség tagjai lévén – csak úgy tudták gondolataikat hatékonyan egymással megosztani, ha egy-egy nyelvi fordulat e nagyobb közösség minden tagja számára ugyanazt, és csakis azt jelentette. Míg a kezdetekben a tudomány kizárólag *görög és latin alapú szakszókincs-készletet* használt, napjainkra ez teljesen megváltozott, hiszen az Amerikai Egyesült Államok dominanciája révén korunk két legdinamikusabban fejlődő tudományága, a *genetika* és a *kibernetika* (maga a tudományágakat megnevező két szó is görög-latin gyökerekre vezethető vissza) önálló, angol nyelvi alapokra épülő *terminológiát* épített fel.

Aki nincs a szűkséges szókincsnek a birtokában, az szinte megszólalni is képtelen, nemhogy részt tudna venni érdemi vitákban. Ha már a szakma szavait kénytelen a szakterületet kreatívan művelni akaró elsajátítani, célszerű legalább alapfokon a nyelvet magát is megtanulnia. A szaknyelvet használni kénytelen tudós és a köznyelven megszólaló átlag állampolgár azonban nem ugyanaz a kategória. Figyeljük csak meg az alábbi angol mondatot és a magyar fordítását:

Mitochondria are a major source of intracellular reactive oxygen species (ROS) and are particularly vulnerable to oxidative stress. Oxidative damage to mitochondria has been shown to impair mitochondrial function and lead to cell death via apoptosis and necrosis

A mitokondriumok – az élő sejt légzésében és anyagcseréjében részt vevő energiatermelő sejtszervecskék – az intracelluláris reaktív oxigén fajok (ROS) meghatározó forrásai, és rendkívül érzékenyek az oxidációs folyamatok során fellépő stressz jelenségekre. Az oxidáció okozta sérülések károsan befolyásolják a mitokondrium működését, és a sejtek apoptózis és nekrozis elhalásához vezetnek.²

A két nyelv helyesírása eltérő ugyan, a kulcsszavak mégis jól kikövetkeztethetők a magyar fordításból is. Ráadásul a szakszavakat, *mitokondrium*, *intracelluláris reaktív oxigén fajok*, *apoptózis*, *nekrozis*, értelmetlen kísérlet magyarrá fordítani, hiszen a szakember számára az angol rövidítés *ROS* önmagában is értelmezhető, az átlag olvasó meg úgysem tudja, hogy az *intracellulárist*, az *apoptózt*, vagy a *nekrozist* eszik-e, vagy isszák.

Ezzel szemben, ha valaki a *komputert*, de leginkább a *számítógépet* használja, automatikusan a *klikkel* igét fogja kiejteni, amikor az egér bal, vagy jobb gombjával *kattint*, holott a magyar megfelelő mind hangulatában, mind hangzásában tökéletesen helyettesíteni képes az angol eredetit, ráadásul az átlagos műveltségű magyar mindkettőt azonos

minőségben, egymás szinonimájaként fogja fel. A *kontrol alt*, a *delít* és az *eszkíp* gomboknál már egész más a helyzet. Ezek még a magyar *klaviatúrán* (miért nem *billentyűzet*?) is így találhatók, illetve rövidítve *Ctrl Alt* és *Del(ete)* formában, és sokan a kifejezést használók közül bajban lennének, ha meg kellene mondaniuk hogy mit is jelentenek konkrétan. Csak melleleg megjegyzendő, hogy szegény anyanyelvünk kétségbeesetten próbál védekezni a rajta elkövetett erőszak ellen, az *eszkíp* ugyanis angolul nem létező szó, az angolok meg sem értik. A billentyű jele *Esc*, ami az angol *escape* [is'keip] menekül ige rövidített formája. Tudomásul kell vennünk persze, hogy a világ nem körülöttünk forog, a mi kedvünkért nem fognak teljesen új típusú billentyűzetet kifejleszteni. Örülünk, hogy az ékezetes betűink legalább helyet kaptak a Magyarországon kereskedelmi forgalomban kapható gépeken.

Visszatérve a *mitokondrium* és a *számítógép* kapcsán leírtakhoz: vannak tudományos eredmények, amelyek egyelőre csak a szűken vett szakma számára rendelkeznek információs értékkel. Ezeknél a magyarítás jelenleg felesleges, ezért kerülendő erőfeszítésnek tűnik. A számítógép ugyanakkor annyira a hétköznapjaink része, hogy az angol szavak helyett ideje lenne az ugyanolyan kifejező magyar szavakat használni; legalább ahol nem feltétlenül szükséges az idegen szó, ott ne azzal éljünk, hogyha van magyar megfelelője (*alternatívája*). (Egy tudományos értekezés persze általában nem hangzik elég *professzionálisnak* a megfelelő mennyiségű *terminus technicus* nélkül.)

2. Ami elkerülhető: a köznyelv szavai

- *Dárling, jössz velem a plázába soppingolni ma délután?*
- *Nem, nem vagyok múdban. Menjünk inkább a multiplexbe, nézzünk meg valami jó kis amerikai eksön művit!*
- *Annyi tájmom nincs, tök fullos vagyok egész héten. Mit szólnál a vikendhez?*
- *Tök állat, majd megcseteljük a neten, oké?*
- *Csörgess meg inkább mobilon!*

Azt hiszem, szótárt nem kell mellékelni, és a fenti párbeszédet olvasva szinte halljuk is azt az enyhén nazális, alig artikulált, újabban széles körben elterjedt, de a magyar nyelvtől teljesen idegen, nyávogóan affektált intonációt, a magyar nyelv normális beszédtempójához képest háromszoros sebességgel. A párbeszédet magyarra fordítani felesleges, hiszen ez egy bizonyos, a fentebb már említett réteg számára a legtermészetesebb, magától értetődő megnyilatkozási formát tükröz. Számomra legfeljebb csak az érthetetlen, hogy miért mondják azok, akik ezt a nyelvet rendszeresen használják, hogy nem tudnak angolul. Egy átlag spanyol, portugál, vagy egyáltalán európai polgár ennyi angol szó tudásának birtokában büszkén állítaná, hogy „fluens az angolja”. Különbőség még persze az is, hogy ők ebből meg is tudnak élni...

A jelenség egyébként inkább divat jellegű, a magyarul beszélők zöme nem így beszél, ez a stílus a fiatalok viszonylag szűk körére jellemző. Ami esetleg elgondolkodtató, hogy akik így beszélnek, maguk ezt nemigen veszik észre, és valószínűleg ők derülnének legjobban a fentebb olvasható, direkt túlzó párbeszéd-karikatúrán. Ők azok, akik csakis a *mekiben* tudnak *hambit* enni egy *gud frend* társaságában, és rá egy jó kis *drink* gyanánt *lait*

kókot, oránsz dzsúsz, sztíllt vagy buborékos *vótert drinkolni end szó an*, miközben egy jót *csetelnek* a fenti stílusban, bár ez nem biztos, mert azt gondolják, azt csak a *neten* lehet, és amit itt művelnek, az egyszerűen csak csevely, ami viszont nem *trendi*.

Drinkolni – álljunk csak meg egy kicsit. Itt valami nem *stimmol!* A magyar nyelvben a magánhangzó illeszkedés szabályai értelmében a magas hangrendű szótőhöz magas, a mély hangrendűhöz mély hangrendű toldalék járul. Ez persze csak az alapvető szabály, amely alól vannak kivételek, ld. *vízben*, de: *kinban*. Már a hatvanas években divatba jött, és azóta szédületesen népszerű ruhadarabnak, a farmernadrágnak a kapcsán is voltak kétségek, hogy *farmeros*, vagy *farmeres* lányok és fiúk viselik vajon. A szabály az utóbbi változatot tartja helyesnek, de egy nyelvi jelenség helyes, illetve helytelen voltát mindig a nyelvet beszélők döntik el azáltal, hogy melyiket részesítik előnyben.

Ha a lexikon nagyszámú eleme esetében hasonló kétség merül fel, hosszú távon igen komoly változások következhetnek be, akár a nyelv teljes szerkezetét megváltoztató mértékben is. A bizonytalanság semmi esetre sem használ a kis létszámú nyelvi közösség nyelvmegtartó képességének, mert az ilyen apró kérdések eldöntése helyett esetleg teljesen leszoknak saját nyelvük használatáról, és helyette a presztízst képviselő nyelvre térnek át, különösen akkor, ha az a magas szintű kultúrát közvetítő világnyelv is. A skótok és az írek intő példával szolgálhatnak erre, ugyanakkor a német és az orosz nyelvvel szembeni sikeres ellenállásunk reményre jogosít.

3. Ami elkerülendő: a magyartól idegen nyelvi szerkezetek szolgálai másolása

Itt alapvetően két különböző jelenséggel találkozhatunk. Az első eset a fordító igénytelensége miatt (3. 1.), a másik a mindkét nyelvben megtalálható szintaktikai jelenség alig eltérő volta miatt következik be, és a nyelvhasználat bizonytalanságaiból származik (3. 2.). Nagyon gyakran azonban a második az első egyenes következménye, mivel a bizonytalan nyelvhasználó azt hiszi, hogy a megszokottól eltérő hangzású nyelvi fordulat a követendő norma.

3. 1. A fordító igénytelensége

Számos nyelvben megfigyelhető jelenség, hogy az igék bizonyos, csak rájuk jellemző szintaktikai funkcióval rendelkeznek, állhat utánuk például direkt tárgy, a tranzitív igék esetén, vagy nem állhatnak tárggyal, s ilyenkor intranszitiv igékről beszélünk. Az angol nyelv úgynevezett performatív, vagy más szóval beszédaktus-igéi változatos lehetőségeket kínálnak. A direkt tárgy funkcióját elláthatja főnévi igenév, pl. *refuse to do sg*, igéből képzett főnév (gerund) *deny doing sg*, vagy mindkettő például *remember to do/doing sg*, – természetesen eltérő jelentéssel. A direkt tárgy funkcióját betöltheti mellékmondat is. Ilyen esetekben a mellékmondat segítségével a jelentéskülönbségből adódó félreértések azonnal tisztázhatók. A továbbiakban nézzünk néhány konkrét esetet, a dolgotat terjedelmi korlátaira való tekintettel a teljesség igénye nélkül:

refuse

Tárgyas igeként számos jelentése lehet, úgymint

1. visszautasít, elutasít [ajánlatot, jelentkezőt stb.] megtagad [fizetést]
 2. megtagad, elutasít [kérést], vonakodik megtenni valamit, kosarat ad valakinek
- refuse admittance to sy*: nem enged be valakit valahová,
refuse credit: nem ad hitelt,

refuse obedience: megtagadja az engedelmességet,

refuse sy sg: megtagad valamit valakitől,

be refused sg: nem kap meg valamit, valamilyen kérését visszautasítják, stb.

Az alábbi angol szerkezet magyar fordításával nincs semmi baj:

(a) - *refuse the applications for which export licences have not yet been awarded,*

(a') - *visszautasítja* azokat a kérelmeket, amelyekre a kiviteli engedélyt még nem adták meg.³

Ugyanez nem mondható el a következőről:

(b) where producers fail to fulfil their obligations under Article 34(1) to (5) and (7) of this Regulation or *refuse* to submit to checks, no aid shall be payable;

(b') ha a termelők nem teljesítik e rendelet 34. cikkének (1)-(5) és (7) bekezdésében foglalt kötelezettségeiket vagy *visszautasítják, hogy ellenőrzések alá vonják őket,* nem fizethető ki támogatás.⁴

Mennyivel egyszerűbb és érthetőbb lenne ez magyarul csak így: ha a termelők nem teljesítik kötelezettségeiket, vagy *nem ellenőrzik* (esetleg: *nem hajlandók ellenőrizni*) azokat, akkor nem fizethető ki a támogatás.

Az a baj, hogy a magyartalan szerkezet nem marad meg a hivatalos nyelvi szövegek környezetben. Hatására az olyan mindennapi fordulatnak is torz magyar megfelelője fog kialakulni, mint a *He refused to help.*⁵ Magyarul a leggyakrabban – hibásan – *Visszautasította,* esetleg *elutasította, hogy segítsen.* Politikai szövegek gyakori, idegesítően magyartalan fordulata az *elutasította, hogy mondta volna* és a hasonló megfogalmazások. Ordít róluk, hogy angolról fordította olyan valaki, aki annyi fáradságot sem vesz magának, hogy a kínálgató lehetőségeket legalább megkísérelje felmérni. Természetesen számos jó megoldás kínálkozik, amint nem ragaszkodunk görcsösen a szótárhoz: *Nem volt hajlandó segíteni,* vagy *Megtagadta a segítségnyújtást.*

A politikus sem elutasítja, hanem *tagadja,* esetleg *nem ismeri el, hogy mondta volna.* Ha már mindenáron ragaszkodunk az elutasításhoz, ám legyen, csak akkor a jóval hosszabb *elutasította azt a feltételezést, hogy fordulat kellene,* amelyre viszont a mai kor hírhadaróinak nemigen jut ideje. Valószínűleg meg sem gondolják, hogy akarva-akaratlan rossz példát mutatnak.

deny

Jelentései: tagad, eltagad, letagad [tényt, valóságot], megcáfol, valótlannak/hamisnak nyilvánít, elutasít, visszautasít [hírt, állítást] – tipikus jelenség, hogy ugyanazt a gondolatot angolul is többféleképpen lehet kifejezni.⁶ Mivel az igénytelen, esetleg a magyar nyelvtudását tekintve felkészületlen fordító úgysem jut az első jelentésnél tovább, ezzel az igével nem szokott különösebb gond lenni.

*He denied knowing anything about their plans.*⁷ Tagadta, hogy tudott volna a terveikről.

remember

Jelentései: emlékszik, emlékezik (valakire, valamire), emlékezetében (meg)tart (valakit, valamit), stb. Amíg nem felszólító módban találkozunk vele semmiféle nehézséget nem okoz, akkor azonban...

Remember to take your shoes off as you enter the house, pedig csak annyi az egész, hogy az *emlékszik* jelentés helyett a *nem felejt el* a megfelelő: *Amikor belép a házba, ne felejtse el levenni a cipőjét.* – ami persze még mindig magyartalan, mivel „Vegye le a cipőjét, amikor

a házba lép”, illetve udvariasabban „Belépéskor legyen szíves, vegye le a cipőjét” lehet a megfelelő magyar fordulat. (A grammatizáló módszer kísért még mindig?)

encourage

Jelentései:

1. felbátorít, bátorságot ad/kölcsönöz valakinek
2. buzdít biztat serkent ösztönöz ösztökél rávesz valakit valamire
3. támogat törekvést, pártfogol (művészetet), előmozdít, elősegít (fejlődést). felkarol (kezdeményezést)

(a) *It is to our advantage to encourage humans, since they will certainly reach the Lesser Cloud before we do.*

(a') Előnyös a számunkra ösztönözni az embereket, mert addigra elérjük a Magellán-felhőt.⁸ Szövegkörnyezet nélkül nehéz értelmezni a mondatpárt; valószínűleg nemcsak az ösztönözni igével van gond, hanem az *előnyös számunkra* mondatkezdettel is. Persze egy tudományos fantasztikus film magyartalan (értelmetlen) feliratozásától még nem dől össze a világ.

(b) *Where electronic data interchange systems exist, the Member States shall encourage right-holders to lodge applications electronically.*

(b') Amennyiben elektronikus adatsere rendszer létezik, a tagállamok ösztönzik a jogosultakat arra, hogy a kérelmeket elektronikus úton nyújtsák be.⁹

Itt nem is annyira az ösztönzéssel, mint inkább a szórenddel van gond. A *létezik* ige sem biztos, hogy a legszerencsésebb választás, és az *amennyiben* is modorosnak hat, különösen a mondat elején.

(b'')A tagállamok arra ösztönzik a jogosultakat, hogy a kérelmeket elektronikus úton nyújtsák be, ha rendelkeznek elektronikus adatsere-rendszerrel.

Nemcsak az igékkel van gond, hanem például a *make sure* és a hasonló szerkezetekkel is. A *make sure* alapjelentése megbizonyosodik/meggyőződik valamiről¹⁰, és általában a fordító nem is kíváncsi ennél többre.

(c) *And make sure they understand the importance of a tight bomb pattern.*

(c') És *bizonyosodjon meg* róla, hogy valamennyien megértették-e a szoros bombarács fontosságát.

(d) *They wanted me to make sure that your commitment to the first truth is solid.*

(d') Azt akarták, hogy én *bizonyosodjak meg arról, hogy* az első igazság iránti elkötelezettséged szilárd.

Vannak szerencsére jó megoldások is:

(e) *Well, make sure.*

(e') Nézd meg alaposan!

(f) *Make sure you get married.*

(f') Feltétlenül házasodj meg!

3. 2. Analógia

Az alábbiakban – továbbra is a teljesség igénye nélkül – magyar nyelvű minták segítségével kívánok rámutatni néhány, az angol nyelvben is megtalálható nyelvtani jelenség kritika nélküli elfogadását tükröző fordulatra. Amennyiben lehetséges, a hiba okát is megnevezem:

3. 2. 1. Névelők és stilus(talanság)

A tanácsadó elmondta, hogy egy kiegyensúlyozott diéta megfelelő mennyiségű szénhidrátot tartalmaz.¹¹

Az angolban és a magyarban is vannak határozott és határozatlan névelők. Az angol szabály szerint, ha valamire először utalunk a szövegben, és azt megszámlálható főnévvel nevezük meg, határozatlan névelőt kell használnunk. A magyarban ez nem szükséges, a határozott névelő a szokásos megoldás.

A tanácsadó elmondta, hogy a kiegyensúlyozott diéta megfelelő mennyiségű szénhidrátot tartalmaz. Az *elmondta* ige fokozza a mondat amúgy is idegen hangzását, arról nem is beszélve, hogy ezek a diéták egyszerűen fogyókúrák. Nem valószínű, hogy a bulvársajtó olvasóközönsége a legműveltebbek, tehát a nyelvet tudatosan használni tudók köréből kerül ki.

Az ilyen félig angolul, félig magyarul megfogalmazott mondatoknak hosszú távon beláthatatlan romboló hatásuk lehet, mint a *De azt ő is belátta, hogy a diéta önmagában nem elég*¹² és a hozzá hasonló mondat-förmedvényeknek. Először, kötőszóval nem kezdünk mondatot – az angolban sem. Másodszor a mutató névmás felesleges, harmadszor azért, mert ha az angol eredetiben esetleg úgy áll, hogy *a diet itself is not enough*, magyarul szabad úgy fogalmazni, hogy *Rájött azonban, hogy nem elég csak fogyókúrázni*, esetleg *Rájött azonban, hogy a fogyókúra önmagában nem elég*.

Álljon itt még néhány elrettentő példa:

A man with a hammer.

Egy férfi egy kalapáccsal.

He said he is a mirror.

Ő egy tükörképnek mondta magát.¹³

3. 2. 2. Vonatkozó (de mire is vonatkozó ?) névmások

Csak emlékeztetőként: a vonatkozó névmások a magyarban az *aki, ami, amely, amelyik, ahol, ahova* stb. kötőszavak, melyek a jelzői alárendelt mondat első elemeiként funkcionálnak. Angol megfelelőjük a *who, which, that, whose, where* stb. névmások, a *that* kivételével alakjukban megegyeznek a kérdő névmásokkal.

Először a jelenség bemutatására álljon itt néhány valóban elrettentő példa!

(a) *Make the information to which the logo refers visible!*

(a') Legyen felismerhető, hogy *amely* érvényesített információra vonatkozik a logó!

(b) *It called its supervising agent which hit problems too.*

(b') Hívta a felügyelőt ügynökét, *amely* szintén problémákba ütközött.

(c) *Sometimes you saw an untaught stoicism which was profoundly moving.*

(c') Philip néha természetes bölcsességgel találkozott, *amely* mélyen meghatotta.¹⁴

A vonatkozó névmás – egyébként mindkét nyelvben – a jelzett főnév után áll, s ilyenkor a magyarban *aki, amely*, az angolban pedig *that*, esetleg *who* vagy *which* vonatkozó névmást használunk. Az angolban – és a magyarban is – létezik olyan megoldás, amikor nem a

főnévre, hanem a teljes mondatra vonatkozik a névmással bevezetett jelzői mellékmondat. Ilyenkor az angolban vesszőt teszünk, és *which* vagy *who* névmást használunk. Ennek a magyar megfelelője az *ami*, és sohasem az *amely* névmás. A továbbiakban nézzük meg hova vezet mindez:

*Először édesanyjuknak játszottak, akiről kevesen tudták, hogy süketnémának született.*¹⁵ Ha nem állhat a névmás közvetlenül a jelzett szó után, mint a példánk esetében, más megoldást kell keresnünk. Háttha nem a vonatkozó névmás és az összetett mondat a megfelelő nyelvi fordulat. Stilisztikai szempontból sokkal szerencsésebb az:

Először édesanyjuknak játszottak. Kevesen tudták róla, hogy süketnémának született.

Ez a hibatípus különösen jellemző a hivatali stílusra, íme:

*Pályázatnál legalább öttagú bizottságot kell felkérni, amelyben külső szakértőknek is részt kell venniük.*¹⁶ Ismét szerencsésebb megoldás a két külön mondat, a *bizottság* szó megismétlésével egyértelművé válik a mondanivaló is.

Pályázatnál legalább öttagú bizottságot kell felkérni. A bizottságban külső szakértőknek is részt kell venniük. Ugye, hogy értelmesebb? – vagy éppen az a baj?

*A rész munkaidős alkalmazás időtartamát (havi munkaidő) az ellátandó feladat mennyisége határozza meg, amelynek a mértéke általában nem lehet több, mint a törvényes munkaidő (havi 174 óra) fele.*¹⁷

Vonatkozó névmás nélkül érthetőbb:

A rész munkaidős alkalmazás időtartamát (havi munkaidő) az ellátandó feladat mennyisége határozza meg. Ennek a mértéke általában nem lehet több mint a törvényes munkaidő (havi 174 óra) fele.

Az alábbi mondat reménytelenül sikertelen. Ezen már javítani sem könnyű:

*A többletfeladat meghatározott időre rendelhető el, amelyet a feladat jellegének megfelelően kell meghatározni (tárgyév/hónap; más meghatározott időszak).*¹⁸

Aki ezt a mondatot fogalmazta, érzékelhetően a szóismétlést szerette volna elkerülni. A szándék dicséretes, de kisebb hibának tűnik egy szó megismétlése, mint az értelemzavaró, pongyola, ráadásul magyartalan fogalmazás. Így talán érthetőbb lesz:

A többletfeladat meghatározott időre rendelhető el. Az időszak hosszát a feladat jellegének megfelelően kell meghatározni (tárgyév/hónap; más meghatározott időszak).

A magyar nyelv kötőszókkal is rendelkezik, miért nem használjuk?

*A cím öt évre adományozható, amely egy alkalommal, további öt évre megismételhető.*¹⁹

A cím öt évre adományozható, és egy alkalommal, további öt évre megismételhető.

Újra csak a fontos elem megismétlése a járható út. Ezt a mondatot csak különösen értelmetlen volta miatt vettem még ide: *A vezető személyes érintettsége esetén az egység vezetése javaslatot fogalmaz meg a felsőbb vezető számára, amelyről a felsőbb vezető dönt.*²⁰

Érthetően:

A vezető személyes érintettsége esetén az egység vezetése javaslatot fogalmaz meg a felsőbb vezető számára. A javaslat elfogadásáról a felsőbb vezető dönt.

A fenti mondatokkal a legnagyobb gond az, hogy itt nem fordításról van szó. Aki ezeket fogalmazta, már észre sem veszi, hogy az általa leírtak csak látszólag felelnek meg a magyar nyelv szabályainak. Innen már csak egy apró lépés az alábbi gyöngyszem (magyarázat nélkül, pusztán a lelkünk és nyelvérzékünk épülésére):

Az élmény nem egyszerű gesztus volt a barátaim részéről, hanem a munkamániám okozta totális kimerülésem testi-lelki gyógyszerét gondolták megtalálni összeismertetésünkkel. Ha annyit mondok, több mint sikerrel jártak, talán nem lepődik meg az olvasó.²¹

A fenti részlet nyilvánvalóan fordítás. Magától ilyen haladó szinten még senki nem beszél a magyanyol nyelvet.

Összegzés

A közös német-magyar, de német dominanciájú együttlét a nyelv alapvető struktúráit is befolyásoló germanizmusok terjedését szülte. A leginkább fertőzött terület a hivatali „bikkfanyelv” volt. Az angol térhódítása, amiben meghatározó szerepet játszik a globalizáció, ennél is nagyobb veszélyt rejt. A nemkívánatos jelenségek ellen akkor tudunk hatékonyan védekezni, ha világosan megnevezzük, és nyelvhasználatunkban tudatosan elkerüljük őket. A problémák pusztá újragondolása (*reconsider*) – hogy újabb divatszót alkalmazzunk – ugyanis leginkább a magyanyol terjedését segíti elő.

Irodalom

1. <http://szotar.mokk.bme.hu/hunglish/search/corpus?q1=amely&q2=which&n=20&source=all&start=160>
2. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (OLDCE) Oxford University Press 1974.
3. Vas Z. (szerk.) 1997. Scriptum GIB – Angol-magyar digitális szótár
4. *Szines Kéthetes Tv műsor* 2006. nov. 26 – dec. 10. között megjelent száma
5. Szolgálati és Működési Szabályzat (SZMSZ) Tervezet, ME. 2005.

Jegyzetek

¹ Szeto HH, **Mitochondria-Targeted Peptide Antioxidants: Novel Neuroprotective Agents.** *J Pharmacol Exp Ther.* 2001; 298:57-61. PubMed

² fordítás tőlem (L. L.)

³ <http://szotar.mokk.bme.hu/hunglish/search/corpus?q1=amely&q2=which&n=20&source=all&start=160>

⁴ Ibid

⁵ Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English (OLDCE) Oxford University Press 1974. 709. o.

⁶ Scriptum GIB – Angol-magyar digitális szótár *deny*

⁷ Advanced Learner's Dictionary of Current English (OLDCE) Oxford University Press 1974. 231. o.

⁸ <http://szotar.mokk.bme.hu/hunglish/search/corpus?q1=amely&q2=which&n=20&source=all&start=160>

⁹ Ibid

¹⁰ Scriptum GIB – Angol-magyar digitális szótár *make sure of*

¹¹ Ezek a példamondatok a *Színes Kéthetes Tv műsor* 2006. nov. 26 – dec. 10. között megjelent számából valók

¹² Ibid

¹³ <http://szotar.mokk.bme.hu/hunglish/search/corpus?qI=amely&qI=which&n=20&source=all&start=160>

¹⁴ Ibid

¹⁵ Ibid

¹⁶ Szolgálati és Működési Szabályzat

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid

¹⁹ Ibid

²⁰ Ibid.

²¹ *Színes Kéthetes Tv műsor* 2006. nov. 26 – dec. 10. között megjelent száma